

Starški list

2016/38

Wudžetki
wumětskeho
kubłanja

wudaće: zyma 2016/38
wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t., Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
tel.: 03591 550216
faks: 03591 550220
info@sorbischer-schulverein.de
www.sorbischer-schulverein.de
zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa
tel.: 03591 550215
fota: SŠT, Ch. Eichner
© 2016 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubi starši, džědojo a wowki,

w Serbach mamy w adwentnym a hodownym času wjele nałožkow a wašnjow, kotrež swjećimy, ale jich pozadki druhdy ani dokładnje njeznajemy. Měrcina spěwanje a swjedzeń swjateje Borbory drje wšitcy znajemy, ale čehodla kłapa swjaty Mikławš wo durje? W Slepjanskej wosadže chodži Bože džěćetko po wsy, ale kajki rozděl je na přikład mjez Rownjanskim a Trjebinskim džěćetkom? Čehodla je tute Bože džěćetko něme? Znajće Wy Janšojskeho boga? W Delnjej Łužicy hromadža so wjesnjenjo k „woklapnicy“, z kotrym zaměrom? Božodžěšćowu štom a pyramidu znajemy, ale što chowa so pod zapřijećom drebom? Kotry woznam maja nowolětka? Čehodla mějachu so sadowcy patoržicu na wobjed přeprosyc a mjez hodami a nowym lětom njesmědžachu so šaty płokać? Wo tym zhoniće w knize „Serbske hody“ z Ludoweho nakładnistwa Domowina, napisane wot dr. Měrcina Waldy, abo prašejće so Wašich džěći abo wnučkow abo pohladajće do interneta. W mjenje předsydstwa SŠT přeju Wam žohnowane hody a do noweho lěta 2017 strowotu, Bože žohnowanje, spokojnosť a wjele njezapomnitych hodžinow z Wašimi džěćimi a wnučkami.

Waša

Ludmila Budarjowa

Ludmila Budarjowa

předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Serbske hody

Wobsah:

Dobre zhromadne partnerstwo skrući džěći, dalekubłanje z Martinu Meixner	2
Hladać, powědać, předčitać, čitać, Předčitanski džen w našich kubłanišćach	4
Wódny muž je zaso tu, Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej“ Malešecy	6
Zhromadne popołdno za staršich a džěći, Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy	8
Kulturne kubłanje w pěstowarskej starobje	10

Dobre kubłanske partnerstwo skrući džěći

Zhromadna konferenca LIPY a SŠT w Smjerdžacej

Wjac hač 40 kubłarkow a kubłarjow bě přeprošenju na dalekubłanje do kulturneho domu w Smjerdžacej scěhowało. Wšitcy přitomni sej pře- wšo powučacy wobsah konferen- cy a hódne pokiwy za swoje džěło chwalachu. Přednošowarka bě di- plomowa pedagogowka Martina Meixner, předsydka hojensko-pe- dagogiskeje bydlenskeje zhromad- nosće w Johannegeorgenstadt. Na- zhonita referentka zamó w swojim nimale štyrihodžinskim přednošku swobodnje rěčo z wjele přikłada- mi kóždoho putac a ze swojimi na- zhonjenjemi w nimale 40 džělowych lětach přeswědčić.

We wšěch jeje tež wědomost- nje wopodstatnjenych wuwjedže- njach kładžeše wažnosć na sylnjenje džěsća. Džěći njeměli so z rozsudami

přežadać. Derje měnjene „Što chceš so zwoblěkać? Što budžemy popoł- dnju činić?“ atd. je wopak a wjedže džěčo k stresej. Hdyž něšto njefun- guje, je zrudane, štož haći psychiske wuwice džěsća. Trěbne su lubosćiwy nawod, ale runje tak tež imperatiw- ne žadanja a dobry počah k džěsću z pozitiwnym zakładnym přiwzaćom. Referentka wujasni, zo njetrjebaja džěći permanentnu sympatiju, ale tež nic njetrjebawše wužadanja. Džěčo njesměło so chwalić abo kri- tizować za rezultaty, ale hódnoćić měłoj so próca a napinanje džěsća. Wažne su dale zhromadna rěč a zakładna dowěra do džěsća. Džěći nochcedža wobkedźbowane być, ale na nje mamy kedźbu dawać, je začić měć a „džěći čitać móc“. Při kóždej kritice měło so na to džiwać, zo so njekritizuje džěčo, ale jeho zadźerženje.

Referentka wusměri swoju temu na zamołwitosć wšěch, kiž su na kubłanju džěsća wobdźěleni. Woni dyrbyja na to džiwać, zo so žiwjen- ski wobswět džěsća spěchuje a tak wuhotuje, zo džěčo wužada. „Woni měli so na přikład dojednać, kak

mělo wobdželenje džěci wupadać. Zo so džěci wobdžěla, je njediskutabelne. Dorosćeni pak měli postajić, kak a při čim. Bywaja rozsudy, kiž dyrbyja starši abo fachowy personal za džěci tworić. Džěci sej tute často přez swoje zadžerženje wužadaja. Zadžerženje pak je wot konteksta wotwisne a doma často hinaše hač w zarjadnišću.”

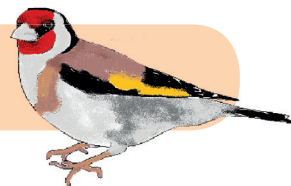
Widžomne wuspěchi su jenož potom, hdyž so starši a kubłarki na jednej runinje zetkaja a so wzajomnje w swojej róli respektuja. Potom je fundament za pozitiwne wuwice džěci daty. „Fachowe mocy maja tomu swěrní wostać, wo čimž su přesvědčene. Štož ma tute zakładne stejišćo, budže tež džěcacy m požadosćam skerje wotpowědować.”

„Starši widža zwjetša jenož swoje džěco. To njehodži so jim wumjetować, je džě logiske. Woni pak su tež eksperća za swoje džěco. Wšako znaja je wot poroda sem. Starši su swojemu džěsću we wšej swojej individualnosći zawjazane a model a šablona za wukon a zadžerženje.” Runje tak pokaza na to, zo njetrjeba staršiske kubłanje cheklisćiny a dokumentaciske protokole, ale lubosć a wjele začuća, kaž tež dowěru, zepěru a nadžiju. Starši trjebaja zaso zmužitosć, nic přeco wočakowanjam druhich wotpowědować chcyć. W kubłanju smědža to činić, štož za staršich a džěci funguje a při tym tež zmylki činić.

Lucija Handrikowa, citaty M. Meixner

Hladać, powědać, předčitać, čitać

Předčitanski dzeń w našich kubłanišćach

Najebać wulkeje konkurency nowych medijow lubuja nimale wšitke dźěći, hdyž so jim knižki předčitaja. We wjele swójbach je předčitanje bohudžak hišće tradicionalny swójbny ritual. Předčitanje sluša k zakładnym potrěbam dźěći. Dźěći, kotrymž so wjele předčita, maja w šuli a žiwjenju předskok.

Z lěta 2004 so na kóždym třecim pjatku nowembra za předčitanje wabi. Starši, wowki, dźědojo abo tež zastupjerjo zjawneho žiwjenja su přeprošeni, do kubłanišćow hić a dźěćom z jich najlubšich knihow předčitać.

W našich pěstowarnjach so dźěći rady wokoło kubłarki zhromadza hdyž jim z knižki předčita. Tež lětsa smy wosebity dzeń wužili, zo

bychmy dźěćom, kubłarkam a staršim wažnosť předčitanja uwědomili. Je wšak tajka akcija tež dobra móžnosť, staršich a druge wosoby do pěstowarnje zapřijeć. Dzeń je tež zaso pokazał, zo wšitcy wobdžěleni wot předčitanja profituja a so mjez sobu wobdarja. Dźěći, kotrychž mać abo wowka do pěstowarnje přińdže a so zwaži před druhimi čitać, tute nazhonjenje wobohaći a w nich horďosć zbudži.

Do pěstowarnje w Němcach bě sej něhdyša kubłarka Jadwiga Wejšina dojěła. Sobu přinjesła bě knihu Jěwy-Marje Čornakec „Kak je wroblik Frido lětać nawuknył“. Wurazny jednory přednošk, ilustracije w knize a rozmołwa po čitanju zmóžnichu dźěćom zrozumjenje stawiznički. Zazběh z Jadwigu Wejšinej a zbudženy zajim dźěći je tamnišej kublarce Gabrieli Hórnikowej z přičinu był, zo so w přichodnych dnjach dale z tutej knihu zaběrachu.

W Ralbičanskim horće witachu na dnju předčitanja Dawida Statnika a Dianu Fryćec-Grimmigowu, kotraž mataj swoje dźěći w tamnišim zarjadnišću. Lětsa běchu sej

w horće přijomnu čitansku stwu z přikrywami a zawkami zarjadowali. W Malešecach agěrowachu hortowe džěci jako předčitarjo za młódsich.

Woni zamóchu předšulske džěci putać. Tak móžachu so hortowe džěci wuspytać a zamołwitosć přewzać.

Do „Chróšćan kołča“ běchu so maćeri a wowka přizjewili. Betina Wenderothowa rozmołwješe so spočatnje z džěcimi wo powołanjach jich staršich. Potom jim knihu „Powołanja“ pokaza a z džěcimi wotpowědne powołanja jich staršich předstaji. To bě zawěrnó poradžena a zajimawa hodžinka. Jadwiga Nukowa, kotraž ma runje tak džěci w Chróšćanskim kubłanišću, přinješe hnydom dvě knize sobu: „Nopawa ma narodniny“ a „W chorowni“. Marhata Korjeńkowa, něhdyša wučerka w Ralbicach, čitaše z njedawno wudateje swójskeje knihi „Marko, Janko, pójtaj won!“

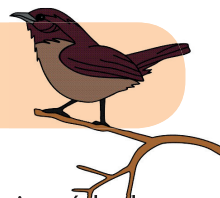
we wulkej skupinje. Wnučka předčitarki, kotraž je w tutej skupinje, přednjese spěw z knihi.

Wotrowska wjetša skupina rozdžěli so na tutym dnju do hólcow a hólcow a kublarce jim w přijomnymaj čitanskimaj róžkomaj nadkolenowej knize předčitaštej. W jednej knize mějachu džěci na wosebite sady dźiwać a tute hrajesce wospjětować. Tak wjazaše stawizna tež na tute wašnje kedžbnosć džěci a wuwabi jich k dokładnemu připošłuchanju.

Wódny muž je zaso tu

Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej“ Malešecy

Při najrjeńšim požnjenskim wjedrje zetkach so džěci, starši a kubłarki Witaj-pěstowarnjez Malešec k swójb-nemu wulětej. Wšitcy běchu hižo jara napjeći, jako naraz wódny muž ze swojej žonu wokoło rózka přińdže.

W ruce měještaj džěl pokładoweje karty. Prošeštaj džěci, jimaj při pytanju pokłada pomhać. Tak podachmy so z pomocu małych a wulkich pokiwow při kromje puća na pytanje do raja wódnego muža, do hatow. Jako tam dóńdžechmy, nas hišće druhi wódny muž ze swojej žonu wočakowaše a nas na małku dyrdomdejsku jězbu wokoło přenjeho džěla hata přeprasy. Słyšachmy po puću

powědky a powěsće z raja wódnego muža, lutkow, błudničkow a zmijow. Po tutych mjenach su wšak skupiny w pěstowarni pomjenowane. Při małych hrach móžachu džěci jich wědu, wušiknosć a spěšnosć dopokazać a přińdžechu tak přeco bliže k pokładej. Skónčnje namakachu džěci posledni džěl pokładoweje karty a tam bě wšěm jasne: pokład je w pěskowym kaščiku pěstowarnje zahrjebany.

Chěťr nóżkowachmy zaso do pės-

towarnje Potom započinachu džěci w pěsku ryc a namakachu štyri pokładowe kašćiki, za kóždu skupinu jedyn. Hordže dżeržachu džěci keramikowy toler z wódnym mužom a słódny šokolodžany toler w rukomaj.

Při zhromadnej wječeri namakachu tež starši měrny wokomik k mjezsobnej bjesadze. Z powětrowymi balonkami a wohnjostrojom zakónči so pisane popołdnjo.

Wosebity džak słuša staršiskemu aktiwej a kubłarkam, kotřiž su tutón rjane a dožiwjacy dżeń organizowali.

Wutrobny džak tež wódnymaj mužomaj a žonomaj, kiž su džěci tak

napjeće přez swój raj wjedli.

Wšitcy budžemy dołho na rjane popołdnjo spominać.

Lorenc a Florian z mačerju

Zhromadne popołdnjo za staršich a dźěći

Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy

lóšt na wuknjenje. Tuž je samozrozumliwe, dźěsću wuměnjnja za to skićeć a je při wotkryću swojeho wobswěta podpěrać. W tutym zwisku stej wobkedźbowanje dźěsća a dokumentacija wažnej nadawkaj kubłarki a kublarja. Starši dóstachu na tutym popołdnju mały dohlad do tutoho dźěla. Zhromadnje z dźěćimi wobdźělachu wo-

W měsacomaj september a oktober přewjedźechu skupiny popołdnjo ze staršimi a dźěćimi. Při kofeju a słódnym tykancu informowachu kublarjo wo nowostkach kubłanišća. Dźěćo steji w srjedźišću pedagogiskeho dźěla. Wone je wćipne a wotewrjene za wšo nowe. Dźěćo ma

sobinsku mapu dźěsća, portfolio. Kublarjo běchu wobrazy dźěći a materialije spřihotowali. Starši so potom zhromadnje z jich dźěsćom do dźěla dachu a nasta rjana wuměna. Nětko móža sebi dźěći wšednje dźěło ze staršimi w jich mapje portfolio wobhladać.

Znajemy wjelki?

Přeco zaso steji w powěšćach a rozmołwach mjez dorosćenymi wjelk w srjedźišću. Tež džěči su z tu-
tej temu konfrontowani a to nic je-
nož w bajce. Tuž zda so nam wažne
za džěči, so z wjelkom trochu bliže
zeznajomić.

W awgusće přeprosychmy sej
Stephana Kaasche, referentu za kon-
taktny büro „Wjelči region Łužica“ do
wulkeje skupiny. Knjez Kaasche př-
njese wšelake materialije sobu - zuby
wjelka, wšelake wobrazy, wjelče eks-
krementy a wjelče slědy. W awće
knjeza Kaasche čakaše jeho sylny
psyk Bobbi. Džěči dyrbjachu sebi
předstajić, zo je wjelk tež tak mócný.
Knjez Kaasche přiwjaza čwak mjaso
na powjaz a psyk dyrbjěše mjaso py-

tać, namaka je a wottorhny je sebi
wot powjaza. Džěči běchu zajimo-
wani a mějachu wjele prašenjow:
„Što wjelki žeru? Što wjelki honja?

Su wjelki zle? Kak dyrbimy so
zadžeržec?” Z pomocu wjelče-
ho nopa ze zubami knjez Kaa-
sche džěcom rozjasni a dopoka-
za, čehodla wjelk scyla čłowjeka
zežrać njemóže, kaž pola Čer-
wjenawki.

Hižo w lětnich prózdninach
zeznajomichu so hortowe džěči
při wulčće do biosferoweho
rezerwata z wjelkom (wobraz
pódla).

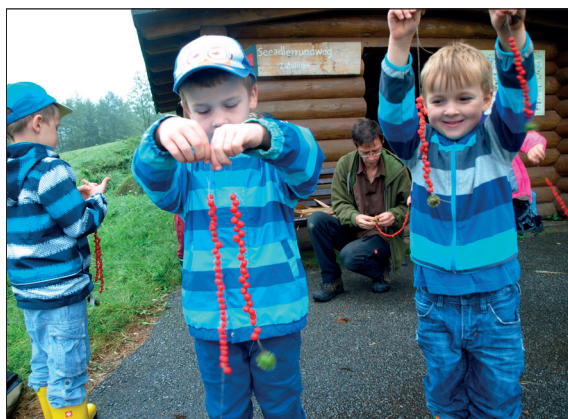
Kulturne kubljanje w pěstowarskej starobje

Pěstowarnja pyta wuměłca - wumělc pyta pěstowarnju

Spěwać, hudźić, molować, rejować - to wšitko su wašnja zwuraznjenja, kiž so wšednje w našich pěstowarnjach praktikuja a so pedagogisce přez kubłarki přewodžeja. Su to wšo praktiki kulturneho kubljanja. Lětsa je kulturny rum Hornja Łužica-Delnja Šleska k druhemu razej projekt „Pěstowarnja pyta wuměłca – wumělc pyta pěstowarnju” spěchował. Cil tu-toho projekta je, džěci přez kreatiwnu a wumělske poskitki spěchować, lětsa wosebje na polu tworjaceho wumělstwa. Džěci maja móžnosć, swójske začuća, nazhonjenja a dožiwjenja wumělsce zwuraznić. Při tutym procesu je stajnje wumělc přítomny a pomha puće zwuraznjenja namakać.

W serbskich a Witaj-pěstowarnjach maja džěci přez serbsku rěč a pěstowanje nałożkow hižo dobry přistup k wumělstwu, wosebje k serbskej kulturje. W horjeka mjenowanym

projekće je so našim džěćom dalša šansa skićila, so nowym abo njezna-

tym wumělskim wašnjam zwuraznjenja zbližić – wumělstwo cyłotnje zeznać – tak widziane tež rozšěrjenje kulturneho horiconta za džěci, ale tež za kubłarjow.

2016 mějachmy móžnosť, so ze wšitkimi pěstowarnjami wobdžělić. Pěstowarnje w Chróscicach, Němcach, Malešecach, Ralbicach a Wotrowje móžachu ze swójskim wuměłcom projekt zwoprawdźić.

Uta Davids je zaše lěto we Wotrowje projekt ze zwěrjećimi maskami přewjedła. Lětsa je w Ralbicach z džěcimi horta podobny koncept zwoprawdźila. Tutón raz pak na temu zwonkazemske kreatury. Na spočatku smědžachu na łopjenu šmórać. Džěci namakachu w tutym kreatiwnym procesu swójsku figuru a tworjachu po skicy masku z papjera. Z njej so woni potom w improvizaciskim hraću wuspytachu. Džěci spóznachu, zo to scyła tak lochko njeje, jenož na sebjě słuhać a cuzu rólu zabrać. Mějachu wjele

wjesela a na kóncu so kóždy na swójske, dobre wašnje předstaji.

Michael Podlacha je w Malešecach hłownje we wobłuku „LANDART”

so pohibował. Wón je mjez druhim z džěcimi sam barbu naměšał – z muku, wodu a pigmentami- a z njej su potom kamjenje nabarbili. Pozdžišo su do přirody šli a kamjenje do štomow položili. Dale su figury z

kukuricy, kijow a druhich materialijow twarili. Nastachu tež pisane pře-

widne wobrazy z lisća a kwětkacych kćenjow. Tworjachu pak tež z kiješkami nastroje, kiž do wody sadžichu a wobkedźbowachu, kak so woni w elemenće hibachu. Jemu běše jara wažne, zo džěći přirodu dožiwja a ju čuja – tež na wumělske wašnje.

We Wotrowje džěłaše wuměłča Christiane Eichner z Hornjeho Wujezda z džěćimi. Spočatnje pytachu sej material w přirodže a stworichu z tym přirodne mandale. Cil tutoho spočatneho džěła běše, zo džěći začuće za swobodne džěło sej přiswoja. Na dalšich dnjach tworjachu mólby z kruhow. Zwjazachu jednotliwe kruhi na wobrazu tak, zo na kóncu wjetši cyłk nasta.

Steffi a Stefan Hanuš staj w Chróscicach w jara krótkim, ale koncentrowanym času projekt přewjedłoj. Su z pěstowarskimi džěćimi z přirodnymi materialijemi wobrazy tworili abo z

klamorčkami figury paslili. Hižo w džěle ze sušenymi łopjenami so pokaza, što je kmamy, sej sam swobodnje motiw wumyslić a što po znatych mustrach džěła. Zajimawe pak běše, zo su so džěći po wěstym času „padnyć“ dali a zo su wšitcy za swójskimi idejemi pytali. Z hortowymi džěćimi su komiki molowali a płat z łopjenami a neplemi načišćeli. Z płata je Steffi potom małe měški zešila.

W Němcach přewjedže znowa Marion Kwicojc projekt z tamnišimi džěćimi. Pasleše zwěrjeće maski a z młódšimi namolowaše hable. Jako prezentaciju poskići wona hudźbne džiwadło, na kotrymž so džěći hrajesce wobdžělichu.

Tendenca wumělskich impulsow so jasne do přirody a na zděrženje

našeho wobswěta wusměri.

W běhu nowembra potom předstajichu so wuslědky projektow w pěstowarnjach wšěm staršim a zajimcam w ramiku „hornjołužiskich kulturnych pjerachow“.

Znaješ barby? - Kennst du die Farben?

Kotra barba hodži so ke kotremu wobrazej? - Welche Farbe gehört zu welchem Bild?

hwězdy su

die Sterne sind

sněhowy muž je

der Schneemann ist

rumpodich je

der Weihnachtsmann ist

štomik je

der Baum ist

Wumolujće we wotpowědnych barbach! - Malt in den entsprechenden Farben aus!

